

LÄHEMAD ÜRITUSED

Laupäeval, 12. juulil kell 13.00 – Virtsus, Kaare 4 Spordiajaloo Klubi Alfred ja Virtsu Arenguseltsi korraldamisel Virtsu merepäeva raames **Roman Steinbergi (1924. a OM-pronks Kreeka-Rooma maadluses) 125. sünniaastapäeva tähistamiseks mälestusüritus koos mälestus- ja infotahvli avamisega.**

Teisipäeval, 29. ja kolmapäeval, 30. juulil – Tartumaa tervisespordikeskuses (tuntud ka Elva lasketiiruna) Eesti Spordiajaloo Seltsi XXIV suvekool.

Seega oleme esimest korda oma suvekooliga Tartumaal ja loomulikult püüame eestkätt saada targemaks kohalike „koolmeistrite“ toel. Algatuseks kuuleme baasi juhilt **Lennart Saarepuult** mismoodi endisest lasketiirust on saanud laiemalt tervisesporti toetav keskus. Konkreetsemalt Elva valla tegemisi spordi valdkonnas tutvustab valla spordijuht **Marek Pihlak**. Ja loota on ka kohtuda mõne endise tuntuma spordimehe või -naisega. Tartumaa Spordiliidu tegevjuhilt **Martin Thomsonilt** saame teadmisi kogu maakonna spordielu käekäigu kohta.

Suvekoolist osavõtmiseks on vajalik hiljemalt 20. juuliks registreeruda osavõtumaksu (30 eurot, mitteliikmetel 45 eurot) tasumisega Eesti Spordiajaloo Seltsi arveldusarvele nr. EE951010152001602002. Tallinna osakonna liikmed saavad selle maksta ka oma osakonna laekurile Viive Reesarele (59196767). Ka saab oma osavõtusoovist teada anda ja seda kinnitav rahasumma toimetada seltsi esimehe Enn Mainla kätte, kui eelnevalt kokku leppida tel. 56497632.

Osavõtumaksu tasunutele kindlustatakse majutus ja toitlustamine (õhtu- ja hommikusöök ning kaks lõunat). Vajadusel kompenseeritakse võimalikul määral kohalesõidu kulud avalduse alusel piletite esitamisel või eraauto puhul kaugusele vastava kütusetšeki lisamisel, kusjuures eeldatakse reeglina autos vähemalt kolme kaasreisijat, milleks palutakse varakult võtta kontakti Tallinna osakonna liikmetel oma osakonna juhatusega ja tartlastel jt. lõunapoolt sõitjatel seltsi esimehega, kes koordineerivad reisiseltskondade komplekteerimist.

Saabumine spordikeskusesse Elvas teisipäeval, 29. juulil kella 11.00–12.00 vahel. Kohapeal rivistusel kell 12.00 teatatakse täpsem ajakava, milles

koolitundide kõrval on tavakohaselt jäetud aega ka sporditundideks. Kooli lõpukell kõlab kolmapäeval pärast lõunasupi söömist ja tunnistuste jagamist.

Neljapäeval, 4. septembril kell 12.00 – ESAS seltsipäeval ESOMis on loodetavasti külas endine Jõgevamaa spordijuht, nüüdne golfiarendaja **Jüri Kork**.

Esmaspäeval, 15. septembril kell 15.00 – ESAS Tallinna osakonna seltsiõhtul huvialaklubis Raavis (Raua tn 1) on kohtumine huvitava külalisega.

NB! – Teatajas ilmunud informatsiooni ESAS ürituste kohta palume võtta osalemise kutsena, sest postikulude kokkuhoiu vajaduse tõttu iga ürituse kohta eraldi kutset ei järgne. **Täpsemat infot ürituste kohta võib leida ka Eesti Spordiajaloo Seltsi kodulehelt – www.esas.ee või ESOMi kodulehelt – www.spordimuuseum.ee**

KROONIKA

KOHTLA-JÄRVE KALEV 75

Aime Luuk

2. aprillil tähistas Kohtla-Järve Spordiselts Kalev oma 75. aastapäeva ajaloopäevaga. Endisi ja

praegusi kalevlasi oli koos külalistega kohale tulnud kuuskümmend. Avasõnad ütles kaua-aegne juhatuse liige ja esimees, Kohtla-Järve aukodanik ning KULKA elutööpreemia omanik Ilmar Taluste (*pildil istub*). Tervituseks ja õnnitluseks võtsid sõna Kohtla-Järve linnapea ja Ida-Virumaa Spordiliidu juhatuse esimees Henri Kaselo, Eesti Spordiseltsi Kalev tegevjuht Aleksander Tammert,

Eesti Spordiajaloo Seltsi esimees Enn Mainla, Võru Kalevi juhatuse liige Mati Ojandu ja Tartu Spordiseltsi Kalev endine juhatuse esimees Lembit Nöps.

Spordiseltsi Kalev ajaloost tegi ettekande ajaloolane, Jõhvi valla volikogu esimees Vallo Reimaa (*pildil seisab*). Ta toonitas, et viimane aeg on kirja panna

Kohtla-Järve Spordiseltsi Kalev ajalugu, sest praegu ei ole selle kohta võimalik kuskilt infot lugeda. Ka Eesti Spordiseltsi Kalev kodulehel on andmeid vähe. Nende poolt välja antud teatmeteostest Kalev 1, 2, 3, 4 ja 5 võib nii mõndagi leida seltside tegevuse kohta, kuid kõikidel pole neid teoseid. Ilmar Taluste on koostanud väikesed brošüürid Avo Talpasest, Priidik Kipparist, Richard Roodenist ja Eino Niinestest, kuid palju tublisid sportlasi on ka teistel aladel.

Teise ettekandena oli kavas kuulata Kalevi pataljoni sporditegevusest, kuid kahjuks esineja tervislikel põhjustel jäi see ära.

Kolmas ettekanne kuulus põhiliselt suusutamisele ja orienteerumisele, mille ajalugu meie piirkonnas koostab nüüd endine treener, Kohtla-Järve linna aukodanik ja KULKA elutööpreemia omanik Jüri Schmidt (*pildil*). Tal oli kaasas osa materjale, millega oli võimalik kohalolijail tutvuda.

Seejärel tänati tublisid sportlasi-kalevlasi ja trennereid. Edasi kulges üritus sõbralikus vestlusringis ja kõik külalised võisid tutvuda näitusega (*millelt ei puudunud meenutus 2005. aastal toimunud ESAS talvekoolist*), kus olid stendid võistlustest, erinevad võidetud karikad, vimplid, plakatid ja teised suveniirid.

Järgmisel päeval toimus spordimälumäng, mis oli pühendatud Kohtla-Järve Spordiseltsile Kalev. Küsimused koostas allakirjutanu. Osales viis võistkonda. Esikohta jäid jagama Kohtla-Järve Spordihuvi Klubi ja Põhjaranniku võistkond. Küsimuste ja vastustega on võimalik tutvuda Ida-Virumaa Spordiliidu kodulehel www.sportiv.ee.

MATI TOLMOFF APRILLIKUU SELTSIPÄEVAL

Peeter Kikas

Mati Tolmoff (*pildil*) on sündinud 1957. aastal Oraval, Põlvamaal. Kooliteed alustas samas Orava koolis, esimesed „treeningud“ toimusid kooliteel, kuhu oli 4 kilomeetrit, mida läbiti kõndides, joostes, mõnikord sai kooli ka hobuse või sovhoosi autoga. Kuna ühealisi lapsi oli palju, siis sai peale kooli minna mängima koos teistega erinevaid pallimänge, muidugi kui kohustuslikud kodused toimetamised tehtud. Koolis olid väga toredad kehalise kasvatuse õpetajad, kes viisid tunde läbi palju õues, vaatamata ilmale. Muidugi matkiti ka erinevaid spordialasid nagu kergejõustik, võisteldi ka näiteks males.

Pärast Orava põhikooli lõpetamist 1972. aastal tuli valida, kus jätkata haridusteed. Kuna kergejõustikutreeneritele oli ta juba silma jäänud, meelitati Matit keskkooli nii Põlvasse kui Räpinasse. Valituks sai Räpina.

Oma kehaliste võimete kohta rääkis Mati, et parimad tulemused ja füüsilised võimed olid paigalt kaugus- ja kolmikhüppes, see panigi valima just hüppealasid. Räpinas sai proovitud ka võrkpalli, aga see eriti ei köitnud. Matil õnnestus ka tollaegse tuletõrje rakendusspordiga tegeleda, milles täitis ta koguni NSV Liidu meistersportlase kandidaadi normi.

Peale keskkooli lõpetamist 1975. aastal oli Matil kaks valikut: kas ajalugu või kehakultuuriteaduskond Tartu ülikoolis. Peale jäi kehakultuur ja sport. Ülikoolis toimus spetsialiseerumine, Mati määrati Enno Akkeli hüppajate kõrge tasemega gruppi, kuigi ta ise oleks eelistanud kergejõustikule laiemalt orienteeritud treeninguid. Mati kuulus keskkoolis tollaegsesse spordiühingusse Jõud, siis ülikoolis tuli Fred Kudu soovitusel vahetada ka spordiühingut, sest üliõpilased kuulusid enamasti spordiühingusse Kalev. Mati võistles esialgu nii kaugus- kui kolmikhüppes, kahjuks lõppes kolmikhüppaja karjäär enne kui alata sai. Süüdi olid tollaegsed kehvad naelkingad, mis ei olnud tänapäeva mõistes selle spordiala jaoks ette nähtud. Praktiliselt esimesel võistlusel vigastas Mati jalga ja kolmikhüppega ei olnud enam võimalust tegeleda.

Viimasel ülikooli aastal sai Mati aru, et tippsportlast temast ei tule ning ta otsustas Enno Akkeli kutsel asuda TTKMK õppealajuhatajaks ja ka treeneriks samas spordikoolis. Treenitavateks olid tüdrukud, kahjuks üks õpilastest sai õnnetult surma katuselt pudenenud jääpurika tõttu. See mõjus emotsionaalselt halvasti, kuigi töö jätkus.

Samal aastal Mati ka abiellus, sündis kolm tütart. Abikaasa Maarika läks tööle Tartu Raatuse kooli.

Raatuse koolis treenisid ka sulgpallurid ning kuna tütred olid väga elava loomuga, siis otsustati panna esimesed lapsed Mart Siliksaare juurde trenni. Katist sai Eesti esinumber paljudeks aastateks, kaks korda esindas Eestit ka olümpiamängudel, 2008. aastal Pekingis ja 2016. aastal Rio de Janeiros. Kolmas tütar Tiina tegeles iluvõimlemisega ning on praegu spordiklubi Diiva eestvedaja. Vanem tütar Liina ei ole enam spordis tegev.

Olles TKMKK õppealajuhataja, hakkasid Mati vastu huvi tundma Nõukogude armee esindajad, kes tahtsid Matit ohvitserina sõjaväkke kutsuda. Sõjaväest pääsemiseks tegi tolleaegse Kutsekeskkooli nr. 17 direktor Vladimir Šokman Matile ettepaneku tulla kooli direktori asetäitjaks. Kahjuks seda ametikohta ei jätkunud kauaks, sest Mati kutsuti poolvägisi kompartei linna-komiteesse instruktorina tööle. Peale mõneaastast töötamist tulid juba nn „perestoika“ ajad. Gruusias suruti veriselt maha rahumeelne demonstratsioon. See saigi ajendiks, et Mati enam tööle ei läinud, visati välja parteist ja muidugi vallandati ka sellelt töölt.

▲◀ *Mati Tolmoffi meenutuste kuulajaid Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi lektooriumis*

Järgnes töö Tartu linna kultuuri ja sporditöötajate ametiühingu esimehena. Ka selle ameti kõrvalt jätkus töö kergejõustikutreenerina. Seoses Eesti iseseisvumisega korraldati ümber ka Tartu linnavalitsuse töö. Linna spordielu hakkas juhtima Madis Lepajõe, kes kutsus tollaegsesse Tartu linna spordiametisse tööle ka Mati. Madis määramati varsti Tartu linna välissuhete osakonna juhatajaks ning Matist sai uus Tartu spordijuht.

Spordi seisukohast oli kõik uus, nõudis ümberkorraldamist, tihipeale ei olnud ka seadusi. Tuli ka riske võtta. Linnapeaks oli Andrus Ansip, kes usaldas Matit tegema kõiki neid ümberkorraldusi, mida sel ajal oli vaja teha. Mati kaasas linna spordijuhtimisse ka tegevtreenereid ja oma ala asjatundjaid. Tuli selekteerida, mida jääb korraldama Tartu linn, mis osas ühinged saavad iseseisvuse. Mati oli see, kes reorganiseeris spordikoolid klubilisteks, sest spordikoolide rahastamine oli ebaõiglane, kus osad alad olid eelisseisundis. Mõte oli selles, et kõik spordialad saaksid taotleda linnalt raha võrdsetel alustel. Loodi korrad, mismoodi raha saab küsida, need kinnitas ka Tartu linna volikogu. Sellel protsessil oli ka vastaseid, aasta otsa tuli teha selgitustööd, tuli ka lausa ähvardusi. Aga nii see jäi.

Üks tutvumissõit Lüneburgi tõi mõtte, et Tartus peaks olema veekeskus. Mehed, kes sellisele mõttele tulid, olid Mati, Madis Lepajõe ja Udo Viilukas. Mati rääkis ideest ka linnapea Andrus Ansipile, kes oli kohe nõus ja määras Mati asjaga tegelema. Nii sai Matist Aura keskuse ehituse projektijuht, lubadusega hiljem ka keskuse juhina jätkata. Mati juhtis kõike projekti tegemisest kuni veekeskuse valmimiseni. Paraku lubadus, et Matist saab keskuse juht, ei pidanud ning avalikul konkursil leiti juht väljapoolt sporti. Uus, valitud juht, pidas selles ametis vastu ühe aasta, siis tuli leida uus inimene.

Olles ametist prii, tuli Matile parajal ajal Enn Mainlalt, kellest oli vabaks jäänud tollaegse Eesti Spordimuuseumi direktori koht ja millele esimene konkurss oli luhtunud, julgustus kandideerida korduskonkursil muuseumi juhiks. Kuna Matil sellel hetkel mingeid ametlikke kohustusi ei olnud, siis Mati konkureeris ja selle ameti ta ka sai. Seda aega muuseumis (2001–2009) meenutas Mati kui ühte toredamat oma elus. 2009. aastal kultuuriministeerium Mati teeneid enam ei vajanud ning Mati vabastati ametist.

Aasta otsa tuli olla tööta, kuni Mati sai tööle Tartu Sporti, esialgu Tamme staadioni halduriks, mõne aja pärast asus ta tööle sama firma haldusjuhina kuni pensioniealiseks saamiseni, edasi jätkus töö jälle haldurina. Kui Mati oli otsustanud pensionile jääda, tuli kutse Jüri Sasilt tulla Forseliuse kooli osalise töötajaga majandusjuhatajaks, millele hiljem lisandus ka natuke pedagoogitööd. Aga sügisest 2025 on Mati otsustanud siiski jääda pensionäriks.

Oleme Matiga eakaaslased ning oleme teadnud teineteise tegemistest juba õpingute ajast peale. Kõike Mati ei jõudnud rääkida, aga mina tunnen teda kui tugevat, uuendusmeelset spordijuhti, kes on ennast jäädvustanud Tartu linna ajalukku kui Aura veekeskuse idee ühe väljakäijana ja ka projekti käima lükkajana. Tubli töö, Mati!

TOOMAS TÕNISE – ELU SPORDIS

Merike Rõtova

Möödunud aasta lõpul liitus Eesti Spordiajaloo Seltsi Tallinna osakonnaga

teenekas spordijuht Toomas Tõnise (*pildil*). Märtsis loobus ta oma aastakümnete pikkusest töömehe ametist Eesti spordis. Tallinna osakonna aprillikuu kokkusaamisel rääkis ta pikemalt oma elust.

1952. aastal sündinud Toomas Tõnise hakkas kooliajal kehalise kasvatuse õpetaja Aleksander Priki soovitusel 1966. aastal tegelema moodsa viievõistlusega. Tema juhendajaks sai Johannes Peets, kelle kohta tal jätkub siiani ainult kiidusõnu. Talle meeldis viie-

võistlejate seltskond – arvukas ja edukas. Ka ta ise sai medaleid Eesti meistrivõistlustelt, kuulus aastatel 1971–1979 ka Eesti koondisse.

Toomas Tõnise lõpetas 1976. aastal Tallinna Pedagoogilise Instituudi keha- kultuuriteaduskonna. Tema elu pärast viievõistlusega aktiivse tegevuse lõpetamist kulges ühelt juhtivalt kohalt teisele: ENSV Spordikomitee spordikoolide osakonna juhataja, NSV Liidu Spordikomitee olümpiareservi treener Eestis, ENSV LNSK ja Eesti Spordigümnaasiumi direktor jpm. Ta tuletas meelde, et hea oli ära kasutada valuutavaba vahetust, et spordilapsed pääseksid nõukogude korra tingimustes välismaale.

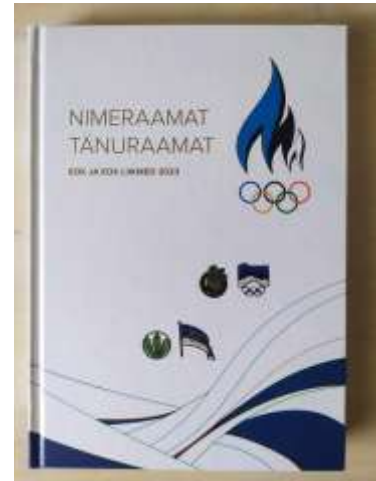
Toomas Tõnise võistlemas Sõpruse karikavõistlustel 1974. aastal Leningradis Eesti viievõistluskoondise liikmena ►

Ta on töötanud 1979–80 KSMK-s viievõistlustreenerina, 1980–84 ENSV Spordikomitees spordikoolide osakonna juhatajana, 1984–86 NL-i Spordikomitee olümpiareservi treenerina Eestis, 1986–90 ENSV LNSK ja 1990 ESG direktorina ning 1990–2000 ESK peasekretärina.

Taasiseseisvunud Eestis tuli tegelda rahvusvahelisse spordiellu taastamisega, kogu tänapäevase spordi süsteemi ülesehitamisega. Klubide teke. Kõik algas otsast. Eesti passid saadi vahetult enne Barcelona olümpiamänge. Pikemalt peatus Tõnise Eesti Olümpiakomitee reorganiseerimisel 2001. aastal. Ta ise on olnud a-st 1991 EOK liige, 2000–12 EOK peasekretär, 2000–24 EOK täitevkomitee liige, 2012–16 ja 2020–24 EOK asepresident ning a-st 2024 EOK esindajate kogu liige. 2013–25 Spordikoolituse ja -Teabe SA juhatuse liige.

Toomas Tõnise kinnitas lõpuks, et sport on isereguleeruv, kuna inimesed tahavad sporti teha. Spordis ja spordi ümber on tohutult huvitavaid inimesi. Eesti spordil on hästi läinud. Küll tulevad ka medalid.

Kohalolnud spordiajalooseltsi liikmed said kingiks Toomas Tõnise koostatud väljaande „Nimeraamat. Tänuraamat.“ Alapealkirjaga „EOK ja EOK liikmed 2023“.

Kohtumise lõpetuseks andis Rein Järva (vasakul) heale sõnaseadjale Toomas Tõnisele tänutäheks veel suurema sõnameistri raamatu

JÜRI JAANSONI KAHE SILLA JOOKS

Enn Hallik

Pärnu kahe silla ehk Jaansonis jookseb sügisel 25! Ja sellele keskendus 6. mail peetud Pärnu XXX spordiajaloo päev. Muide, ilmselt Eesti üks pikema traditsiooniga spordiajaloo sõprade üritustest. Seekord oli esinejaid, kõigi kahe silla jooksude peakohtunikku Priit Neemet ja samuti algusest peale kaasas ning alates teisest jooksust peakorraldaja rollis Vahur Mäed tulnud kuulama paar-kümmend pärnulasest huvilist (*pildil*). Nende seas oli ka ainsana kõik 24 senist, algataja järgi rahvasuus Jüri Jaansonis jooksuks kutsutud üritust kaasa teinud Ergo Rand, 1968. aastast püsiva Pärnumaa maratonirekordi 2.23,31 omanik.

Priit Neeme (*pildil*) meenutas, kuidas nägi alguses välja praegune asfalteeritud ring üle Pärnu kahe silla – rebaserada, okastraat, telgi kõrval viina kulistavad eluheidikud.

„Esimesele jooksule 2000. aastal toodi sõdurid, kel kästi joosta marsisammul, millega pandi sild ohtlikult vappuma. Võitis Pavel Loskutov, kes oli krossirajal nii võimas, et jooksis ees sõitma pandud ratturil eest ära,” meenutas Neeme algust. „Naistest võitis esimesena Maile Mangusson, meestest on võidurõõmu maitsnud Vjatšeslav Košelev, Tiidrek Nurme, Mukunga ja teised. Aga näiteks Roman Fostil pole see veel õnnestunud.”

Vahur Mäe (pildil) toonitas, et alguse sai jooks Jüri Jaanson ja ajakirjanik Enn Halliku rattaretkest Pärnu jõe kallastel. Sellest sündis üleskutse Pärnu Postimehes kaldad korda teha ja linlastele ning külalistele nii spordiks kui looduse

nautimiseks avada. Mõte meeldis linnavalitsusele ja sealt saadi tuge, mis jätkub tänaseni.

„Alguses tegime korralduses paljutki sõpradega ise ja nii-öelda põlve otsas, aga peagi kasvas Pärnu kahe silla jooks Eesti üheks suuremaks liikumisürituseks. Kui alguses oli määravam saavutus- ehk tipp-spordi pool, siis peagi suutsime rohkem vääristada eesmärki Pärnu jõe kaldad korda teha ja need saidki uue ilme. Nüüd kõnetab kahe silla jooks kõiki vanusegruppe ja sportlikke tasemeid kõndijateni välja, ainsa jooksuna Eestis on meil kavas ka erivajadustega inimeste ratastoolisõit.

Oli ka markantseid juhtumeid. Näiteks ei lasknud meid oma territooriumile jõekaldal jooksma Moskva alluvusega kalakombinaat Maseko. Aga kahekordne sõudjast olümplane Tiit Helmja helistas oma paadikaaslasele, tollal Venemaal ülikõrgel positsioonil olnud Leonid Dratševskile, too helistas omakorda kellele vaja ja Tallinnast Vene saatkonnast saadeti kohe keegi kontrollima, et Maseko aiad ikka lahti tehtaks,” rääkis peakorraldaja Vahur Mäe. *„Suur aps ajavõtuga juhtus, kui Itaaliast tellitud süsteem ja teenus tööle ei hakanud. Nägime hirmsat vaeva, et finišivideot kerides ja stopperit plõksutades ajad protokollis saada. Pärnis kõiki jooksjaid ei tuvastanudki.”*

Tippajal enne koroonapandeemiat osales Pärnu kahe silla jooksu kahepäevasel üritusel kokku 3600-3700 inimest. Nüüd on osalejate arvud tasapisi taastumas ja see on tulude-kulude vähemalt nulli viimiseks väga oluline faktor. Mõistagi ei saa suureks kasvanud ja veatuna korraldamise sooviga jooksu enam põlve otsas teha – Vahur Mäe meeskonnas on 15 töövaldkonnas üle 200 inimese ja ta ise saab jooksupäeval rahumeelselt olla mikrofoniga kommentaator. On ka partnerid, kelledest osa annab auhindu ja osa toetab mingite tegevustega.

Tänavu on Pärnu kahe silla jooks 6.-7. septembril. Esimesel päeval on kavas lastejooksud, ratastoolisõit ja 3 km õhtujooks, teisel päeval põhidistantsil 10 km jooks ja retk.

„Tänavu valmib Pärnus ka kolmas sild ja edaspidi võime rääkida Pärnu kolme silla jooksust, mis lubab meil põnevalt kaheksat joosta,” vaatab Vahur Mäe tulevikku.

ESAS KEVADINE TÄISKOGU KOOSOLEK JA KOOLITUS

Matis Song

Toomemäele Tartu Ülikooli muuseumi valgesse saali (*pildil*) kogunes 8. mail täiskogu kvoorumiks piisavalt 44 seltsi liiget, kellest 36 olid ise kohal ja 8 andsid oma hääle volitatud esindaja kaudu. Koosoleku juhatajaks valiti Daimar Lell (*pildil seisab saali ees*) ja protokollijaks Matis Song (*pildil istub paremalt esimene*).

Kõigepealt andis Eesti Spordiajaloo Seltsi esimees Enn Mainla põhjaliku ülevaate möödunud aasta tegevusest, rääkides lühidalt järgmist:

2024. aastat alustati kuueliikmelise (Enn Mainla, Rein Järva, Enn Hallik, Henno Linn, Matis Song ja Johannes Vedru) juhatusel 126 liikmega, lisaks üks juriidiline liige. Seltsi astus 11 uut liiget (Peeter Kikas, Aksel Saal, Andrus Öövel, Jakob Proovel, Ene Laanes, Marika Rell, Tiit Tikerpe, Signe Strohm, Madis Toots, Toomas Tõnise ja Robert Väli). Kahjuks oli ka kaotusi: 2024. aastal tuli saata igavikuteele 2 väarikat 90. eluaasta piiri ületanud seltsikaaslast: Heiki Kuigo ja Einart Alus ning 2 liiget lahkus seltsist muul põhjusel. See tähendab, et aasta lõpetati siiski positiivse saldoga +7, so 133 liikmega + juriidiline liige klubi Alfred.

Täna saame öelda, et siin saalis oleks võinud istuda koguni 138 liiget, sest selle aasta esimestel kuudel on lisandunud veel 5 uut liiget: Anne Vasarik, Madis Pärn, Lembit Nõps, Aleksander Tammert ja Peeter Veske, aga kahjuks vikatimees kahandas selle arvu 135-le, sest pidime saatma viimasele teele Reet Linkbergi, Hans Torimi ja Rein Pajuri.

Siinkohal tuli juttu minutiline paus, seisatati ja mõeldi tänutundes lahkunutele. Siis Enn Mainla (pildil valge saali kõnepuldis) jätkas:

ESAS täiskogu käis tavapäraselt koos kaks korda aasta, st esimene kord kevadel, maikuu koos koolituspäevaga Eesti Kirjandusmuuseumis Tartus, teine kord traditsiooniliselt seltsi sünnipäeval 28. novembril.

Maikuu koosolekul tehti teatavaks, et Spordiajaloo Klubi Alfred poolt ESAS aktiivsemale ja tegusamale eelmise aasta spordiajaloolasele välja antava Alfredi-nimelise auhinna esimene laureaat on Jaak Valdre.

Novembrikuu täiskogu koosolek oli pühendatud seltsi 35. sünnipäevale ja ühendatud seltsi XVIII konverentsiga, kus peetud 6 ettekandest 5 olid ESAS liikmetelt – autorid Tiit Lääne, Ants Veetõusme, Enn Hallik, Priit Neeme, Rein Järva ja Märt Ibrus. Täiskogu valis ka selle aasta seltsi auliikme, kelleks sai Pärnu spordiajaloo päevade hing Priit Neeme.

Juhatuse omavaheline sidepidamine on viimasel aegadel peamiselt interneti vahendusel või siis on abiks telefon, mis on aidanud kaasa probleemide operatiivsele lahendamisele. Muidugi kaks korda aastas, täiskogudel on ka juhatus saanud tavaliselt vahetult suhelda.

Suvine seltsi suursündmus – suvekool toimus mõneaastase vaheaja järel jälle Madsa Puhke- ja Spordikeskuses ja kandis 23. järjenumbrit. Koolitunde viisid läbi Tehvandi Spordikeskuse juht Jaak Mae, suusaperekonna ema Rutt Šmigun ja Otepää valla spordispetsialist Ago Arro. Koolitundide kõrval prooviti jõudu spordiplatsil ja õhtul ka mälumängus.

Eesti Spordiajaloo Selts korraldas Tartus 9 seltsipäeva ja ESAS Tallinna osakond 8 seltsiõhtut, kus sai kuulda mitmete tunnustatud spordiinimeste mõtteid ja meenutusi. Toimus Priit Neeme ja Enn Halliku korraldamisel Pärnumaa 29. spordiajaloo päev, kus räägiti Pärnu rannastaadioni kirjust, ligi 100-aastasest ajaloost.

Seltsi tegemisi kajastas endiselt Teataja, mis jõudis juba numbriteni 109–112. Väljaanne ilmus tavapäraselt iga kvartali lõpus, seekord kokku 100 leheküljel, koostas ja toimetas Enn Mainla.

Seltsi liikmete tõsisemaid panuseid spordiajaloo jäädvustamisse on möödaniiku talletamine nn kõvade kaante vahele, ilmutades ka 2024. aastal mitmeid trükiseid. Oleme juba harjunud, et kevadtalvel jõuab spordiajaloo sõbra raamaturiiulisse eelmise aasta kohta „Eesti Spordi Aastaraamat“. Seegi kord oli väljaandja rollis Spordikoolituse ja -teabe sihtasutus ja koostajate hulgas lisaks Veiko Ulbile kolm seltsi liiget: Daimar Lell, Aare Oja ja Matis Song. Oleme küll harjunud igal aastal nägema mõne ilmuva raamatu kaanel Tiit Lääne nime, aga seekord sai seda näha koguni kolmel juhul: „VIII olümpiamängud. Pariis

1924“, „Elu nagu mäesuusatamine. Annest ja Annega“ (koostaja) ja „Ants Paju. Silmapiiri taha vaataja“. Enn Halliku sulest ilmus kaks raamatut: „Mihkel Leppik. Sõudmisele antud elu“ ja „Lehekülgi Pärnumaa spordiloost I“. Värske olümpiaraamatu „Pariis 2024. XXXIII olümpiamängud“ autorite hulgast leiame seltsi liikmed Tiit Karuksi ja Johannes Vedru, viimane oli ka koos Rait Männikuga osaline väljaande „Olümpia lugu“ täiendatud 2. trüki juures. Ka Jaak Valdre „Arseni Poolgas – härrasmehest tantsuõpetaja ja autosportlane“ ning Rein Järva ja Märt Ibruse „Eesti korvpallikoondis – esimene sada. 1924–2024“ annavad tunnistust seltsiliikmete uurimuste kaante vahele jõudmisest.

Nagu ikka, ka 2024. aastal oli meie seltsi peakorter Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis. Tänuoleme ka seltsi toetajatele eesotsas Eesti Kultuurkapitali kehakultuuri ja spordi sihtkapitaliga. Abiks on olnud samuti mitmete seltsiliikmete toetused. Suur tänu kõigile, kes on oma jõukohase panuse andnud spordiajaloo talletamise edenemisse!

Seejärel andis viimase aja tegemistest Tallinnas ülevaate osakonna juhataja Rein Järva. Ta kurtis, et Tallinna osakonna liikmete keskmine vanus on kõrge – kaugelt üle 70 aasta, mis seab kahtluse alla seltsi jätkusuutlikkuse. Seevastu on langenud uurimistegevus, kas siin on seos? Siiski tõstis ta esile just mitmeid veteranuurijaid. Tundub uskumatu küll, kuid 97. aastaringi käiv Uno Aava paneb kokku uurimust autosportlasest Mart Kongost. Sellega on ta kõigile noorematele suureks eeskujuks. Tiit Karuksi teemaks on „Sport Eesti raadios“. 2026. aastal täitub rahvusringhäälingul 100 aastat ja sel puhul on koostamisel suurem trükis, kuhu ühe peatükina mahub ka sport.

Järva ise leidis sahtli põhjast käsikirjalise Eesti korvpalli kroonika aastaist 1984–86, mis omal ajal trükiseks ei saanud, kuid nüüd on ta lasknud selle ära sisestada ja on valmis spordimuuseumi arhiiviriulile saatmiseks, kui sellest huvitatud ollakse.

Siiski pidas ta kurvastavaks näitajaks, et põhitegevusega ehk spordiajaloo talletamisega suur osa meie liikmed praktiliselt ei tegele. Samas leidis Rein Järva osakonna tegevuses ka mõndagi kiiduväärset tuues esile järgmist:

Seltsi tegevus on kord kuus seltsiõhtutel kohtumiste läbi heal järjel. Oleme selle aasta esimese nelja kuu jooksul igal kolmandal esmaspäeval pärast lõunat kokku saanud seltsi üritusel. Koht on suurepärase, kesklinnas ja heades ruumides Raua tn 1 teisel korrusel. Naispere, meie sekretär Viive Reesar, kellele viimasel ajal on abiks Milvi Brokko, on katnud kohvilaua koos kohvikõrvasega ning lauda on aidanud katta ka sünnipäevalised koogi või tordilõikudega. Meie kohtumiste sisuks on olnud külaliste ära kuulamine nende sporditeest ja seejärel ühine arutelu küsimuste-vastuste vormis. Külal on käinud seenioride maailmameister ja omaaegne paljukordne Eesti meister lauatenнисes Kai Härms-Milvek-Thornbeck. Ott Järvela meenutas kohal olnuna Pariisi olümpiamänge. Tiit Karuks koos Märt Ibrusega rääkisid spordi kajastamisest Eesti Raadios läbi aegade. Viimati, aprillikuus, oli „külaline“ omade seast ehk eelmise aasta lõpus

seltsiga liitunud pikaaegne spordijuht Toomas Tõnise. Temaga tahaks seostada uue hingamise andmist seltsile tema abil võimalike kaasatavate endiste spordijuhtide läbi.

Rein Järva jagas ka mitmeid meeneid möödanikust. Kabeveteran Uno Plakk sai kätte 1983. aasta Spordilehe aukirja, mis kunagi oli jäänud välja andmata ja mitmete keerdkäikudega tema kätte jõudnud. Spordimuuseumile annetas Rein Järva (*pildil*) enda Tallinna Metallist korvpallimeeskonna särgi numbriga 17, millel oli esmakordselt Eestis kirjas mängija nimi ja milles võideti 1974. aastal Eesti meistrivõistluste II liiga ja tõusti esiliigasse.

Kolmanda päevakorra punktina tegi Spordiajaloo Seltsi revisjonikomisjoni poolt möödunud majandusaastast ülevaate Mai Luik.

Aruanne näitas, et 2024. aastal oli seltsi tulu 4769 eurot ja kulu 4446 eurot. Seega 2024. aasta tulem oli 323 eurot. Aruanne kinnitati koosoleku poolt ja võeti vastu ühehäälselt.

Klubi Alfredi poolt andis eelmise aasta aktiivsemale ja tegusamale ESAS spordiajaloolasele Alfredi auhinna üle Jaak Valdre (*pildil paremal*). Laureaadiks osutus seltsi esimees Enn Mainla, kes tänas tunnustuse eest.

Peale pisikest kohvipausi jätkus päev koolitusega – Tartu Ülikooli muuseumi kuraatori Terje Lõbu (*all parempoolsel pildil*) juhatamisel tutvuti muuseumi väljapanekutega, kust ei puudunud ka sport.

MEENUTUSI SPORDIÜHINGUST JÕUD

Tiina Naarits-Linn

ESAS Tallinna sektsiooni 19. mai 2025 seltsikohtumisel oli (pildil) huvikeskmes spordiühing Jõud. Meenutused ja isiklikud kogemused Nõukogude

Eestis maasporti edendanud spordiühingust olid nõnda huvitavad *cumulate*, et peaaegu hiirvaikselt olid seltsilised kõnelejatega ühel mõtterajal.

Esmalt pajatas Ants Saar (pildil) oma loo. Kuulajad said ülevaate, kuidas temast sai Jõudi sportlane ja hiljem pikaks ajaks ühingu eestvedaja: 1975–87 Spordiühingu Jõud kesknõukogu esimehena, 1987–90 Kalevi nõukogu esimehe I asetäitjana, 1990–92 Eesti Maaspordi Liidu Jõud esimehena ja 1992–2007 peasekretärina.

Seejärel toetasid räägitut Jõudi liikemed. Uno Plakk rääkis muuhulgas humoorikaid hetki nimede mängust, sealhulgas seda, et Ants Saare nimelisi mehi oli Jõudi kõrghetkel niigi mitu ja kui kabe tuli võistlusteks registreerima Paul Antsaar, oli segadust üksjagu – veel üks samanimeline. Jaan Vehlmann aga meenutas nii kabe- kui ka jooksvõistluste elamusi. Jüri Tapper pajatas väravpalli võistlustest.

Lisaks üllatas oma meenutustega põline kalevlane Henn Karits, kes rääkis, kuidas temastki sai mingiks ajaks Jõudi mees, kui seal treenerina võrkpalli edendas.

Noppeid räägitust:

Jõudi ajalugu Eestis algas 1946. aastal, kui EK(b)P Keskkomitee büroo 20. novembril otsustas maanoorte sportliku tegevuse arendamiseks luua spordiseltsi “Jõud”, mis alustaski tegevust aasta lõpus, 15. detsembril.

Võistlussport polnud jõudikate teema. Esimesel kongressil aprillis 1947 kõlasid partei juhi, Nikolai Karotammi julgustavad sõnad: *“Kuigi teie jalgpallimeeskonnale lüüakse rohkem väravaid, kui kohtunik jõuab ära lugeda, siis olge tublid ja minge ikka edasi.”*

Esimeseks esimeheks sai Georg Abels.

Ühingu nimetus on eri aegadel olnud erinev. Vahepeal kandis ühing nimetust Kolhoosnik ja taas Jõud kuni 1982. aastani, mil tuli Moskvast otsus, et üleliiduliselt sai ühing nimeks Urožai, aga siiski Eesti Jõud oli selle liige ilma oma nime muutmata. 1987 otsustati suurest Urožai-st luua üle Liidu 8 allühingut ja see oli aeg, mil Eesti Jõud ühines Kaleviga. Kolm aastat hiljem taastati sõltumatus Kalevist ja 1990. aastal lõid maasportlased Kalevist lahku ning asusid koos oma varadega taas iseseisvalt tegutsema. Rahaliselt saabus aga raske aeg, kuna ühiskonnas toimusid suured muutused – kadusid ära ühingu rahastajad, kolhoosid ja sovhoosid ning EPT-d (Eesti NSV Riiklik Põllumajanduse Tootmistehnika Komitee 14 rajoonikoondist). Ometi jäi ühing ellu ja elab tänaseni.

Jõudi jõukuse aeg oli 1970-ndate esimene pool, mil rajati üle Eesti mitmeid spordiobjekte, mille valmimist lahkelt toetati rahaliselt. Hiljem anti need kohalike omavalitsuste hallata. Rahaliselt rikkaim aasta oli 1984, mil Eesti põllumajanduses läks hästi ja Jõudi eelarveks oli poolteist miljonit, täpsemalt 1 480 000 rubla – sellist heldust ei olnud kunagi varem ega ka hiljem. Kulutuste taga oli idee tagada head maaspordi võimalused kõikjale üle Eesti, kuid oli ka äpardusi. Näiteks 1978. aastal sai Kingissepas (Kuressaares) valmis raskejõustiku maja, Pikk tn 4, mis müüdi ärimestele ilma spordi ideed lepingusse panemata. Koos omandiõiguse saamisega kaotasid ärimehed koheselt spetsiaalselt spordi tegemiseks loodud ehitises spordi tegemise.

Spordiühing Jõud ei olnud kogu oma tegutsemisaja orienteeritud tipp-spordile. Tippüritused Jõudi jaoks olid spartakiaadid, millest hiljem said maaspordimängud. Neil täideti ka massilisuse, normatiivide ja meistrimärgi nõudeid.

Kaks olümpiakulda on ka Jõudil ette näidata:

1) Tõstesportlane Jaan Talts, (s. 1944) – meenutuste päeva sünnipäevalaps, kes on olnud oma parimal ajal maailma kümne parima sportlase seas, võitis olümpiakulla 1968. ja olümpiahõbeda 1972. aastal.

2) Kergejõustiklane Jaak Uudmäe, (s. 1954) – võitis kolmikhüppes olümpiakulla 1980. aastal.

Esitlusel tutvustatud allikad :

Eesti NSV VS Jõud Kesknõukogu. 1958. “Eesti NSV maasportlaste teatmik 1957”. Võru: Täht

Karjane, P. jt 2021 “Eestimaa Spordiliit Jõud 2020–2021. Võistluste tulemused. Jõud 75 – ajalugu”. Tallinn: Eestimaa Spordiliit Jõud

Lääne, T. 1999. “Nelikümmend aastat maaspordimänge”. Tallinn: Maalehe Raamat

Lääne, T. 2004. “Jaak Uudmäe”. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda

Saarmann, H. 1976. “Jõud. 1946-1976”. Tallinn: Eesti Raamat

VIKIPEEDIA ARTIKLID SAID TÄIENDUST

19. mail andis ESOM koduleht teada, et 31. märtsist kuni 4. maini Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi ja MTÜ Wikimedia Eesti korraldatud 1000-eurose auhinnafondiga artiklivõistlusel “Treenerid (viki)ajalukku” on selgunud parimad kirjutised, mis keskendusid Eesti treenerite elule ja nende professionaalsele tegevusele. Võitjaks osutus Triin Tark artikliga Rein Ottosonist. 2. koha sai Age Raimets artikliga Fred Kudust ja 3. koha Priit Aavik artikliga Siiri Põlluveerist. Samuti andis žürii välja spordimuuseumi eriauhinna Karoliina Mustingule artikli eest Kalmer Mustingust.

*Purjetamistreener Rein Ottoson, kümnevõistluse treener Fred Kudu
koos õpilase Rein Aunaga ja ujumistreener Siiri Põlluveer*

Kolmandat aastat toimuva võistluse eesmärgiks oli täiendada ja laiendada juba olemasolevaid Vikipeedia artikleid, mis käsitlevad teavet Eesti treenerite kohta, hõlmates nende elu ja professionaalset tegevust alates 20. sajandist kuni tänapäevani. Soov oli ka innustada spordihuvilisi ja -ajaloolasi panustama digitaalse teadmuse rikastamisse.

AARAND ROOS 85

28. mail möödus 85 aastat keeleteadlase, kirjaniku ja diplomaadi, ESAS-i auliikme Aarand Roosi (1940–2020) sünnist. Sel puhul oli Kalamaja muuseumisse Tallinnas kogunenud veerandsada huvilist, et ühiselt värvika eluteega kaasteelist meenutada. Ürituse ellukutsujaks oli Aime Pärnakivi koos Sirje Ehaga, läbiviimisel oli tegev Daimar Lell ja loomulikult sai kõik

teoks Kalamaja muuseumi toel ja osalusel.

Ürituse sissejuhatuseks luges jutujuhi rollis olnud Daimar Lell ette Aarandi venna Paavo spetsiaalselt selleks õhtuks kirja pandud lühikesed mälestuskillid lapsepõlveajast Eestis ning pere põgenemisest Rootsi. Järgnenud sõnavõttude osa avas Rahvusarhiivi arhivaar Astri Schönfelder, kes andis põneva ülevaate Aarandi isikufondist Rahvusarhiivis. Seejärel sai sõna ESAS-i esimees Enn Mainla, kes meenutas Aarandi jälgil spordimuuseumi ja spordiajaloo seltsi tegevuses (*ettekanne on tervikuna ära toodud allpool*). Oma kokkupuuteid päevakangelasega meenutas ka spordiajaloolane Jaak Valdre. Tallinna Kalju Baptistikoguduse pastor Vilver Oras mõtiskles teemal „Aarand Roos Jumalariigi saadikuna“. Giid ja matkajuht Kersti Lepik rääkis Aarandi loodushuvist ja Koipsi saarekesest, mille oli Aarand omandanud ja kus ta oma viimaste aastate suvesid veetis. Aarand Roosi mitmekülgse tegevuse ja huvideringi võttis kokku diplomaat Jüri Trei.

Arutelud ja mõttevahetused jätkusid kohvilauas veel pikalt, sest kõigil olid oma mälestused Aarandist veel eredalt meeles.

*Mälestuspäeva korraldajaid ja ettekandjaid ühispildil (vasakult):
Sirje Eha, Enn Mainla, Tuuli Silber, Jüri Trei, Aime Pärnakivi,
Jaak Valdre, Kersti Lepik ja Daimar Lell*

AARAND ROOSI JÄLGI SPORDIMUUSEUMI JA SPORDIAJALOO SELTSI TEGEVUSES

Enn Mainla

Nagu te juba kindlasti teate, oli Aarand Roosi mitmekülgsetes tegemistes üks tema meelisvaldkondi spordistatistika ja -ajalugu. Eks seda Eesti Spordimuuseumis teati ennegi, kuid kui Aarand 1996. aastal otsustas lõplikult kodumaale naasta, algas kohe ka otsene kontakt temaga. Ilmselt esimene kohtumine oli 1996. aastal 9.-10. aprillil Eesti Rahva Muuseumi Näitusemajas toimunud Eesti Spordimuuseumi 9. teaduskonverentsil (*pildil Aarand ettekannet*

pidamas, vasakul ESM direktor Enn Mainla), kus ta pidas ettekande teemal „**Välis-Eesti sportlaste rollist Eesti ja Eesti spordi tutvustamisel maailmas**“ ja tegi ettepaneku, et Välis-Eesti sportlasi on aeg nü „rehabiliteerida“ Eesti spordiajaloo revideerimisel, sest okupatsiooniaegadel nende tulemusi ei arvestatud ja ega teatudki. Sellel konverentsil saadi ka tema lahke nõusolek tulla 12. juunil spordimuuseumisse esinema Eesti Spordiajaloo Seltsi seltsipäeval ja rääkima oma tegevusest Välis-Eesti spordistatistikuna. Kohe samas kirjutas ta ka avalduse sooviga astuda Eesti Spordiajaloo Seltsi tegevliikmeks.

Ja tegevliige oli ta selle sõna kõige otsesemas tähenduses, sest uurimisteemadest Aarandil puudust ei tulnud, neid jätkus nii paberile kogumikesse kui ka ettekannete teemadeks. Ta jõudis paarikümne aasta jooksul seltsi ajaloopäevadel üles astuda 20 korral – Tartus 7-el, Tallinnas 13-el päeval. Nii mitmelgi korral oli

jutuks mõni värskelt ilmunud järjekordse raamatu saamislugu ja sisu. Esimeseks tutvustatud trükiseks oli 1998. aastal „**Eesti kergejõustik paguluses**“.

Tõsi, selle raamatu materjalidega sai spordimuuseumis tutvuda juba aasta varem, kui Aarand esitas 20. Eesti Spordimuuseumi ja ESAS teatmematerjali kogumise võistlusele siis veel käsikirjalise uurimuse pealkirja all: „**Eesti kergejõustik: paguluses 50 aastat, välismaal 100 aastat**“ ja seda hinnati I auhinna vääriliseks.

Aktiivseks osalejaks spordimuuseumi teatmematerjalide kogumise võistlustel Aarand jäigi ja jõudis saata oma uurimusi veel seitsmele võistlusele, teenides ära nii mitmeidki auhinnalisi kohti. I auhinna sai ta veel 29. võistlusel 2006. aastal tööga: „**Ülevaade Reino Sepa elust ja temaga seotud materjalidest Eesti Spordimuuseumis.**“

Reino Sepp oli olnud tema eeskuju ja innustaja spordiajaloo tegelemiseks juba varajases nooruses Rootsisis ja see side jätkus kuni Reino Sepa surmani 1992. Kui Reino Sepa arhiiv tema lese poolt Spordimuuseumile üle anti, oli Aarand lahkesti nõus võtma selle mitmekeelse arhiivi korrastamise oma hooleks ja selle töö tulemusena valmiski nimetatud ülevaade.

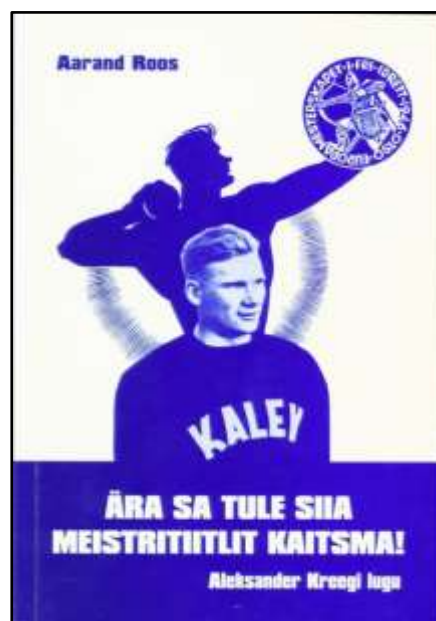
võistlusel 2008 sai see uurimus parima biograafilise töö eriauhinna.

Samasuguse auhinna oli 2004. aastal teeninud käsikiri kuulitõuke Euroopa meistrist Aleksander Kreegist „**Ära sa tule siia meistritiitlit kaitsma! Aleksander Kreegi lugu**“ (pildil), millest sündinud raamat leidis esitlust samal aastal ESAS Tallinna osakonna klubiõhtul.

Seltsi koolituspäeval ESMis 2009. aasta 6. mail tutvustas Aarand raamatusse „**Staadionilt statistikasse**“ koondatud oma 12 uurimitööd ja nende allikaid. Üle poole artiklitest on pühendatud võimalike eesti juurtega

Lisaks rootsieestlase Reino Sepa mahukale kirjavahetusele korrastas ta spordimuuseumis ka Ruudi Toomsalu kirjavahetust välismaaga ja eestkätt Toomsalu Ameerika perioodi materjale. Jällegi oskas ta oma töö võtta kokku ESM ja ESAS teatmematerjalide kogumise võistlustöös (pildil). Uurimus „**Ruudi Toomsalu American Dream**“ andis ülevaate meie nimeka kergejõustiklase Ameerikas viibimise aastatest 1939–1946, tuginedes Ruudi Toomsalu kirjavahetusele, ajakirjandusele ja intervjuule.

31. Eesti Spordimuuseumi teatmematerjali kogumise

(Georg Lind, Harry Blau, John Kuck, Eric Liiv (Lifh)) või selgelt eestlastest spordimeeste (Aleksander Kreek, Ruudi Toomsalu, Viktor Palango, Reino Sepp) persoonilugudele. Ta kirjutab ka **Eesti spordist maapaos 1940–1955**, aga ka enda spordiharrastustest koos suure huviga statistika vastu artiklis „**Jalgupidi staadionil, ninaga statistikas**“. Viimane uurimislugu „**Talisuplemise ajaloost**“ on ajendatud autori isiklikest jääaugust ammutatud elamustest ja kuna esimene tutvus selle harrastusega sündis alles 65. eluaastal, siis seda kirglikumaks talvise karastamise fänniks ta sai. Nimetatud raamat ilmus ESM ja ESAS Toimetiste sarjas järjenumbriga 9.

Ja Aarand oli see, kes näitas head eeskju ka Toimetiste sarja elus-hoidmisel, ilmutades Toimeja 10. numbrina 2013. aastal „**Areenilt arhiivi**“. Niimoodi jõudis lugeja ette veel 6 uurimust väga eripalgelistel teemadel. Eesti rahva kaugeid spordijuuri otsib ta uurimuses „**Kalevipoeg, spordimees**“. Aarandile pakkus suurt huvi eestlaste sporditegevus Venemaal, seda juba enne iseseisvust ja eriti imetleb ta eestlaste surematut sporditahet okupatsiooniaegadel küüditatutena ja Gulagi vangidena. Toimetistes on artikkel „**Venemaa eestlaste sport**“ koguni kõige pikem – 73 lehekülge. Ta kutsus ka teisi uurijaid seda väheuuritud valdkonda uurima, sest teda ennast segas vene keele oskuse puudumine, aga teemat pidas ta nii haaravaks, et oli ka ise alustanud vene keele õppimisega. Aarandi tähelepanu kõitsid ka mitmed muud teemad, millest toimetistesse mahtusid „**Jooksu-Jüri ookeanist ookeanini**“, mis käsitleb meie maratoni-hõbeda Jüri Lossmanni vähetuntud ülipikamaajooksu läbi Ameerika. Artikkel „**Jalgrataste salapärase surm**“ arutleb põhjuste üle, miks enne II Maailmasõda 1938. aastal Eestis loendatud üle 161-tuhandest jalgrattast suur osa okupatsiooniaastatel kuhugi haitus. Olgu öeldud, et Aarand ise sõitis tihti tööle Välisministeeriumisse päevinäinud jalgrattaga. Artikkel „**Teiseks koduks võrkpalliplats**“ räägib, kuidas kodumaalt põgenema sunnitud eestlased võtsid võrkpalliarmastuse kaasa paljudesse maailma nurkadesse ja leidsid võrkpalliplatsil turvalise kodutunde, vaatamata tihti üsnagi rasketele eluvintsustustele. Toimetiste viimaseks looks on „**Olümpiapäasmeks Eesti pass**“, kus ta võrdleb eestlaste iseseisva võistkonnana olümpiale pääsu 1920. ja 1992. aastal, kusjuures viimasel juhul oli ka Aarand Eesti konsulina Ameerikas ise selle olümpiareisiks vajaliku Eesti passi tagajaid.

Tema mitmekülgetest tegemistest spordiajaloo vallas on Spordimuuseumi tallele jõudnud 5 trükist, eelpoolloetletutele lisaks veel enne Eestisse jõudmist 1991. aastal New Yorgis ilmunud „**Eesti mastersport 1975–1990**“, mille üks autoreid ta oli.

Lisaks spordiajaloo seltsi päevadele ja muudel ajalooüritustel esinemisele jõudis Aarand ka mitmetele Eesti Spordimuuseumi üritustele, olid need siis konverentsid või temaatilised ajaloopäevad nagu paiskajate päev „Tõnsonist Tammertini“ või mitmevõistlejate päev „Klumbergist Nooleni“ jt.

Aktiivselt oli ta ka abiks 2001. aastal Põhja- ja Baltimaade I spordiajaloo seminari korraldamisel Otepääl seal rahvusvahelise seltskonnaga lävimisel ja tegi

seal ka ettekande (*pildil paremal esitamas ettekannet, vasakul TÜ emeriitprofessor Atko Viru*) teemal „**Välisriigi okupatsiooni mõju spordile**“.

2008. aastal esitas Aarand oma uurimuse Ruudi Toomsalust ja tema elukäigust Ameerika perioodil 1939–1946 Tartus toimunud rahvusvahelise spordiajaloo ühingu (ISHPES) IX seminaril.

Pean tunnistama, et olen Aarandi head inglise keele oskust ka ise omakasupüüdlikult ära kasutanud oma rahvusvahelise

spordiajaloo ühingu konverentside ettekannete inglise keelde panemisel. Ja alati oli ta abivalmilt valmis selles mind aitama, vaatamata oma muudele kiiretele tegemistele.

Kuigi Aarand Roosi lahkumisest on juba pea viis aastat, ei saa lahti tundest, et kohe-kohe astub ta spordimuuseumi uksest jälle sisse ja temale omasel reipal moel toob kuuldavale jälle mõne rabava killu oma spordiajaloo järjekordsest uurimusest. Aga paraku peame leppima tema spordimuuseumi ja spordiajaloo seltsi jäetud jälgedega, mis on õnneks piisavalt sügavad, et jääda alatiseks alles koos helgete mälestusega temast.

EESTI SÕUDMISE ALGUSED

Sellise pealkirjaga näitus on 30. maist avatud Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi keldrigaleriis. Väljapanek keskendub mitmekihilisele spordiala ajaloole, selle algusaegadest ja baltisaksa seltsidest kuni Pariisi 2024. aasta olümpiamängudeni.

Muuseumis on eksponeeritud esemeid, mis on avalikkuse ees esmakordselt või taas nähtavad üle väga pika aja. Külastajad saavad näha eestlaste ühe vanima spordiseltsi Taara ajaloolist lippu, 1980. aastatest pärit ja õnnekombel säilinud isetehtud sõudeergomeetrit ning Aino Pajusalu-Milodani poolt võidetud Eesti esimesi kuldmedaleid sõudmise rahvusvahelistelt tiitlivõistlustelt (*vt pildid lk 23 ülal*) jpm.

Näitust „Eesti sõudmise algused” saab külastada Tartus Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumis aadressil Rüütli 15 lahtiolekuaegadel kolmapäevast pühapäevani kella 10:00st kuni 18:00ni. Sissepääs muuseumipileti või muuseumikaardiga.

Näitus (*pildil üks vaadetest keldrigaleriis*) jääb avatuks selle aasta oktoobri lõpuni.

SELGUS 2024. AASTA PARIM SPORDIRAAMAT

30. mail toimunud Eesti Olümpiaakadeemia täiskogul kuulutati välja 2024. aasta Georg Hackenschmidt'i raamatuahinna võitja. Koostöös Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumiga anti üle neljateistkümnes Georg Hackenschmidt'i nimeline raamatuahhind (aukiri, auhinnaskulptuur ja Eesti Olümpiaakadeemia rahastatav rahaline preemia 1000 eurot), mille pälvis 2024. aasta parim eestikeelne sporditeemaline raamat “Eesti jalgpalli ajalugu” II osa, mille autoriks on Indrek Schwede. Eesti Jalgpalli Liidu kirjastatud suurteose II osa pakub ülevaadet aastatest 1925–1933, mil muuhulgas rajati Eesti esimene jalgpallistaadion, peeti esimene MM-valikmäng ja jalgpall tõusis spordi populaarseimaks alaks.

Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi juhatuse liige Siim Randoja, võidutöö autor Indrek Schwede ja Eesti Olümpiaakadeemia president Neinar Seli

Sellise otsuse tegi žürii tänavune koosseis: ajakirjanikud Priit Pullerits ja Maarja Värv, EOA president Neinar Seli ning spordimuuseumi juhatuse liige Siim Randoja ja peavarahoidja Kaarel Antons. Žürii arvamust kokku võtnud Kaarel Antonsi sõnul on võitja töö muljetavaldav nii materjalide mahu kui ka autori allikakriitilise lähenemise poolest, samas kirjutatud kõrgel teaduslikul tasemel kui ka arusaadavas ja kaasavas stiilis, mis on paljudele huvigruppidele mõistetav.

Võidutöö autor Indrek Schwede tänas kõiki, kes on märganud tema teoseid

ning meenutas omakorda raamatut, mis on teda sügavalt inspireerinud: „Ma vist ei seisaks täna siin, kui ei oleks olnud Lembit Koigi raamatut “Jalgpall minevikust tänapäevani”.

EOA aastakoosoleku jätkudes tuli jutuks ka teine trükis, seekord verivärske. Nimelt oli peale 20-aastast vaheaga valmis saanud eelmisest poole väiksemas formaadis ja uuenduskuuri läbi teinud “Kooliolümpiamängude käsiraamat”, mida tutvustas selle kokkuseadmisel jämedamat otsa vedanud Daimar Lell (pildil).

SPORDIMEENUTUSI JAGAS DOKTOR AALO ELLER

Andres Rebane

Aalo Eller on tuntud ja tunnustatud ortopeed ja spordiarst, kes on pühendanud oma karjääri spordivigastuste ravile ja sportlaste taastusravile. Ta on teinud märkimisväärsed tööd spordimedit siini vallas ning on tuntud oma põhjalikkuse ja professionaalsuse poolest. 5. juuni seltsipäeval (*pildil*) tegi ta tagasivaate oma

spordimeheks kujunemise algusaastatele ja tippsportlaseks olemise võludele ning valudele. Ta rõhutas, et püüab oma meenutustes peamiselt rääkida selleaegsetest tingimustest spordi valdkonnas, mitte niivõrd endast.

Alustuseks veidi statistikat: Aalo on tegelenud ja võistelnud 47-l spordialal alates “kartulijooksust” esimeses klassis kuni peotantsuni. Sinna hulka kuuluvad veel suusatamine, jäähoki, orienteerumine, maadlus, tõstmine, pallimängud, tuletõrjevõistlused, kergejõustikualad jne jne. Neid spordialasid, mida ta on harrastanud, kuid milles pole võistelnud, loetles kokku 25 spordiala. Selles loetelus paistsid silma sellised alad nagu ujumine, male, kabe, mälumäng, bridž, keegel, ratsutamine, poks, purjetamine, purjelaud, vettehüpped jne.

Muidugi sihikindlam sporditegemine sai alguse ikkagi koolist. Esimesed kuus klassi õppis ta Jõgeval. Jõgeva – see ei olnud mõeldav ilma hokita. Ja poistel ei olnud vaba aega hokita. Ja hokit mängiti ikka kuni magamaminekuni. Jõgeva kool tuli hokis koolinoorte meistriks, Aalo oli siis ainult 13-aastane poiss. Võistlusmänge käis vaatamas märkimisväärselt palju rahvast. Pealtvaatajate tribüünideks olid lumevallid ümber väljaku, muidugi seisukohtadega. Ja kui lumevallid hakkasid kevadel sulama, siis tuli lume alt välja igasugust poisse huvitavat kraami: paremate mängijate nimelised litrid, ja muidugi raha, kopikatena, aga arvestataval hulgal. Poistele aga meeldis, kui nad said põhjuse kohtumiseks paremate mängijatega, et anda neile üle nende talvel kadunuks jäänud nimelised litrid.

VI klassis alustas ta kergejõustikutreeningutega Antu Maaritsa juhendamisel. Ja domineerima hakkas kergejõustikupisik. Kui pere asus elama Otepäele, siis muutus ka harrastatavate spordialade struktuur: kuigi jäähoki jäi ära, ega

sellepärast veel treeningute maht ei vähenenud. Keskkooliaastail harrastas ta kergejõustikule lisaks veel aerutamist, tõstmist, väravpalli ja suusahüppeid. Tulemused ei lasknud end kaua oodata. Varsti oli Otepää koolis edetabelis kõigil aladel liider Eller, välja arvatud pikamaadistantsid.

Heade tulemuste saavutamiseks ja üldse spordi harrastamisel on tähtis osa ka varustusel. Riietusega oli raskusi, sest üldjuhul polnud neid saada: dresse polnud, ei sobivaid sokke ega jalatseid. Saada olid tavalised õhukese tallaga tennised, millede hooldamisel kasutati hambapulbrit! Et saaks igal vaba-aja hetkel odaviset harjutada, tegi ta puidust oda, millele pani koduaiast leitud metallotsa. Mõne aja möödudes tuli samale nooleotsale uus vars meisterdada! Huvitav seik juhtus teiba hankimisel. Ta oli juba väga heal tasemel spordipoiss ja igati teenitult anti talle metallteivas, aga selle sai ta Tallinnas pärast võistlusi. Kuidas tuua see Otepäele? Rongijaamas pärast tõsist kauplemist lubati teivas panna kaubavagunisse. Palupera jaamas jooksis ta kohe kaubavaguni juurde, et teivas kätte saada, aga vaguni ukсед olid ja jäid kinni. Järgmisel päeval sai Valgast oma teiba ikkagi kätte ja uuesti Palupera jaama, kust tuli jalgsi ja juhusliku veoauto kastis oma hinnalise kingitusega Otepäele minna.

1962. aastal alustas Aalo Eller õpinguid Tartu Ülikoolis spordimeditsiini erialal. Tänu oma mitmekülgsetele võimetele spetsialiseerus ta kümnevõistlusele. Oli ta ju samal aastal tulnud noorte 8-võistluses liidu meistriks. Ja “sattus” loomulikult Fred Kudu treeninggruppi.

Õppeaasta alguses sai ta ühiselamukoha Peedule, kirjanike suvilasse. Logistiliselt oli see päris suur katsumus, õppetöö algas kell 8.15 ja päev lõppes tihti kell 8–9 õhtul. Pärast seda oli vaja jõuda veel Peedule ja hommikul veel enne kell kuut rongile, et jõuda loengutele. Aga üsna kiiresti sai ta koha Pälsoni ühikas. Sattus Üllar Jörbergiga ühte tuppa. Jörberg oli sel ajal üks Eesti parimaid sportvõimlejaid, ta oli fanaatiline harjutaja.

Sellel ajal võeti sõjaväkke ka ülikoolis õppimise ajal. Ajateenistus kestis 3 aastat. Aalo sai muidugi spordiroodu asukohaga Juhkentali kasarmus. Treeningud toimusid Dünamo staadionil. Kui vahel treeningud olid õhtul hilja, siis kasarmu peaväravast välja ega sisse ei saanud, tuli ise leida aiaauk. Kalevi hallis treeningutel käidigi õhtuti nii: läbi kasarmutaguse aiaaugu. Ja kogu seda ajateenistuse aega iseloomustab kehv toit, nii kehv, et kolmandal treeningupäeval tuli hoopis puhata.

Aalo Eller (*pildil lk 26*) meenutas hea sõnaga oma sõjaväeaegset treenerit Vaiksaart. Vaiksaar tuli hommikul staadionile, oma võileivad kaasas ja läks õhtul pimedas ära. Töötas kõigi oma sportlastega ükshaaval. Grupitööd ei viljelenud. Kord ütles Aalole, et sa, Aalo, oled mulle kui Issanda õnnistus! No, mis nüüd? Vaata, ma olen treeninud Liigantit ja Mummet jt. poisse väikesest peale ja enam ei märka nende vigu. Sinu peal näen su vigu kohe ja ennäe, avastan et minu poisid teevad samu vigu.

Oma treenerit, Fred Kudu, hindab Eller väga. Kudu oli tõeline boss, määndžer. Ta varustas oma poisse tasemel varustusega, korraldas väga heal tasemel laagreid, korraldas kõik majandusküsimused, ainult treeninguid ei viinud ise läbi. Alade tehnika õppimine käis teiste treenerite juhendamisel ja omavahel teiste treeningkaaslastega – Toomas Savi, Rein Aun jt.

*Tartu linna
lahtised
mitmevõistluse
meistrivõistlustel
Tartu ülikooli
staadionil
18. juulil 1968
Aalo Eller
(paremal)
surumas
viievõistluse
maailma
tipptulemuse
püstitanud
Rein Auna kätt*

Värvikaid lugusid kümnevõistlejate laagritest, nii N Liidu kui Eesti laagritest tuli kui küllusesarvest. Saime selgeks, kuidas valjult norskavast toakaaslasest ilma kedagi, ka asjaosalist ennast solvamata, vabaneda. Kuidas välja puhata N Liidu laagrites, kui toa igas voodis on 50 elusat lutikat. Kuidas ta tegi oma esimesi samme teaduse valdkonnas, esialgu küll ebaõnnestunud, teemaks oli lutikate külmataluvus. Saime selgeks, millal on aeroobne töövõime maksimaalne. Ja veel tarkuseteri Käärikult Kekkose saunalavalt.

Tippspordiga jättis Aalo Eller hüvasti pärast traumata ja pühendus õppimisele ning töötamisele valdkonnas, mis toetab sportlasi ja aitab vältida spordivigastusi. Praeguste sportlaste sagedaste traumade kohta ta ütleb, et üldfüüsiline treenituse tase on madal ja treeningjärgne taastumise protsess on puudulik.

Oma saavutustest ta ise palju ei rääkinud, kuid me teame, et ta kuulus nii Eesti kui N Liidu koondisse. Tema 10-võistluse parim punktisumma on 7437, mis oli 1969. aastal silmapaistev tulemus.

SIIDISABADE TROFEED SPORDIMUUSEUMIS

Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi koduleht andis 5. juunil teada, et sellest päevast on võimalik muuseumis tutvuda Eesti viimaste aastate edukaima rühmvõimlemisgrupi Siidisabade kirkamate medalite ja võistlusvarustusega.

Võimlemisklubi Rütmika Siidisabad alustasid oma teekonda 2008. aastal ning kujunesid aastate jooksul Eesti rühmvõimlemise lipulaevaks, võites ühtekokku 12 Eesti meistritiitlit. Rahvusvaheliste tiitlivõistluste medaliarve avati 2021. aastal juunioride EM-hõbedaga ning edukale karjäärile pandi särav punkt 2024. aasta lõpul Tartus, kui kodupubliku toetusel saadi kaela maailmameistrivõistluste pronksmedalid. Lisaks mainitud EM ja MM-autasudele ning kõikidele Eesti meistrivõistluste kuldmedalitele on spordimuuseumisse uudistamiseks jõudnud ka Siidisabade kapteni Maria Terepi uhke võistlustrikoo just sellelt samalt MM-ilt.

Muuseumikülastajatel on võimalik Siidisabade saavutusi näha spordimuuseumi piletita üldalal muuseumi lahtiolekuaegadel kuni juuli lõpuni.

IN MEMORIAM

HANS TORIM

25. II 1930 – 31. III 2025

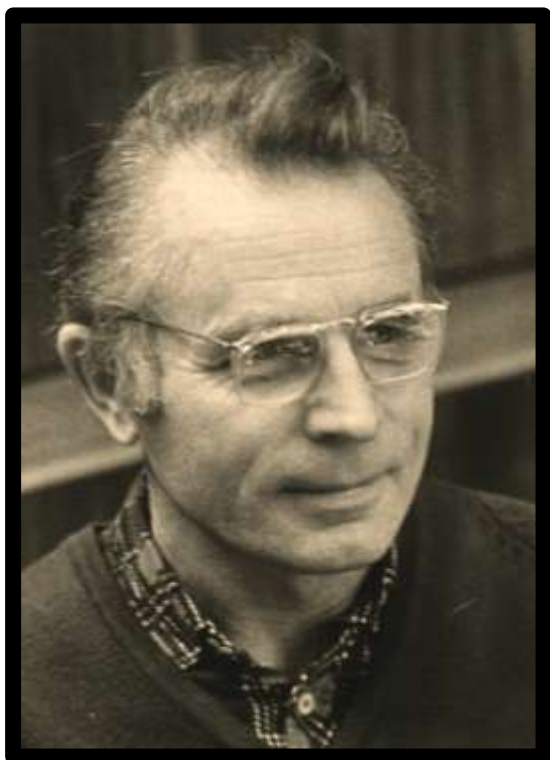
Märtsikuu viimasel päeval lahkus 95-aastasena kergejõustiku suurkuju, edukas treener, õppematerjalide autor, spordipedagoog Hans Torim.

Tallinnas sündinud Hans Torim sai keskkhariduse 1948. aastal 2. keskkoolist, edasi viis spordihuvi ta Tallinna Kehakultuuritehnikumi, mille lõpetamise järel (1950) täiendas ta end Leningradis Lesgafti-nim KKI treenerite koolis (1952) ja peale kõrghariduse omandamist 1957. aastal TRÜ kehakultuuriteaduskonnas

jäi ta sinna tööle õpetaja ja vanemõpetajana. 1972 pöördus ta tagasi Tallinnasse TSIK-i ja KSMK treeneriks, 1977 sai temast TPedI/TPÜ KKT õppejõud, dotsent, 1992. aastast sporditeaduste magister. Pensionärina töötas ta veel mõnda aega (1996–2000) ESG sporditeooria õpetajana.

Spordist hakkas Hans huvituma juba 1939. aastal raudteelaste laste suvekodus Kaareperes. Alguses harjutas iseseisvalt kuni 300 m jooksus Eesti noortemeistriks tulekuni (1946). Tehnikumipäevil (1948–50) treenis teda tõkkejooksu-spetsialist Johannes Talmre, kes kujundas Hansust tõkkejooksja. Esimene suurem edu sel alal saatis teda kohe 1948. aastal, kui ta tuli NL koolinoorte meistriks. Aastatel 1949–58 võidetud 12 Eesti meistritiitlist on ta teatejooksude kõrval saanud 7 tõkkejooksudes, kolm 110 m ja neli 400 m tõkkejooksus, viimasel alal tegi ka 3 rekordiuuendust (56,0–54,6). Võistles 15 korda Eesti koondises.

Hans Torimi (*pildil*) treenerivõimetest räägib juba üksnes see, et tema

õpilaste hulgas on olnud Kalju Jurkatamm, Charles Vallmann, Margus Kasearu, Toomas Merila, Peeter Laane, Kalju Kikamägi, Ennu Laasner, Milvi Torim, Aili Paju, Tiina Torop, Silva Oja, Holger Peel, Rein Aule jmt. 1968. aastal tunnustati teda Eesti NSV teenelise treeneri aunimetusega.

Hans Torim jagas lahkelt oma rikkalikke kogemusi, kirjutas õpikuid, koostas õppefilme ja õppevahendeid, avaldas ajakirjanduses, sh Soome ja USA spordiväljaannetes, üle 100 publikatsiooni.

1997. aastast oli Hans Torim Eesti Kergejõustikuliidu auliige. 2012 sai ta Eesti Kultuurkapitali kehakultuuri ja spordi sihtkapitali aastapreemia pikaajalise ja tulemusliku pedagoogilise ning spordialase tegevuse eest.

Ta oli 2001. aastast Eesti Spordiajaloo Seltsi üks aktiivsemaid liikmeid. Oma pikal eluteel kogutud mälestused alates lapsepõlvest on ta pannud kirja kahes käsikirjalises töös: Meenutusi ja meenumisi. I (Tallinn-Kääriku-Viimsi, 2001–2007, 164 lehte) ja II (2005–2009, 118 lehte), mida säilitatakse ESOMis.

Minu esimene kohtumine Hans Torimiga oli TRÜ tudengina 1963. aastal Tartus ja hiljem olime kolleegid TSIK-s, samuti ka Tallinna Ülikoolis. Ta andis head eeskju olles rahulik, asjalik, oma eriala tundev ja rohkete heade teadmistega treener-pedagoog. Helge mälestus temast ei kustu.

Seltsikaaslase nimel Ellen Liik

REIN PAJUR
6. V 1939 – 7. V 2025

Meie seast lahkunud Eesti poksi suurkuju Rein Pajur sündis Tallinnas. Ta õppis 1952–56 Tallinna 49. Eritööstuskoolis metallitreialiks ja tema esimeseks töökohaks oli Tallinna Mõõduriistade Tehas. 1965. aastal lõpetas ta Leningradis tööstus- ja pedagoogikatehnikumi, erialalt tehnik-tehnoloog tootmisõpetuse alal. Aastatel 1965–67 töötas ta metallitreialite õppemeistrina Tallinna 6. Kutsekoolis. Veel on Reinu töökohtadeks olnud Tallinna Ehitus- ja Mehaanika Tehnikum (1969–72), Tallinna Kalatööstuslik Merekoool (1972–75), Tallinna Polütehnikum (1975–79). Ta on töötanud hiljem ka meistrina mitmes Tallinna asutuses.

Spordiga hakkas Rein Pajur tõsisemalt tegelema 1953. aastal, kui alustas poksitreeninguid Tööjõureservides Martin Linnamäe juhendamisel. Ta on pidanud 154 matši, võitnud neist 119, tuli kehakaalus kuni 51 kg Eesti meistriks 5 korda (1958–61 ja 1965), oli 1963 ja 1965 Tööjõureservide üleliiduline meister ning 1964 NL-i keskeriõppeasutuste meister. 44 korda (1958–68) on ta seisnud Eesti koondise rivistuses, pidanud Soome, Poola ja Rootsi vastu 15 rahvusvahelist matši, neist tulnud võitjaks 12 korral. 1965. aastal sai N Liidu meistersportlaseks.

Märkimisväärne on Reinu poksikohtuniku tegevus. 1976. aastal omistati talle üleliiduline poksikohtuniku kategooria. See andis talle võimaluse osaleda 1980. aastal XXII olümpiamängudel Moskvas vanemkohtunik-ajamõõtjana. 1996. aastal anti talle Euroopa Amatöörpoksi Liidu (EABA) aukohtuniku tiitel.

1993–2012 oli Rein poksiklubi Poring juhatuse liige ning 2002–19 enda asutatud Spordiklubi Rein Pajur juhatuse esimees ja treener. Poksitreenerina oli tal IV kutsetase. 1980–97 oli Rein Pajur valitud Eesti Poksiliidu juhatuse liikmeks.

Rein Pajur hakkas oma treeneri Martin Linnamäe õhutusel huvituma poksi-ajaloost ja astus 1993. aastal Eesti Spordiajaloo Seltsi liikmeks. Treenerilt päritud poksiajaloo materjalid on talle olnud abiks mitmete poksiajaloo raamatute koostamisel: 1997 ilmus „Eesti poksi raamat I“, 2005 „Poksimeistrid maailmas ja Eestis 1719–2000“ ja 2009 (täiendatud versioon 2018) „Poksi lugu“.

2019. aastal EOK galal Spordiaasta Tähed tunnistati Rein Pajur (*pildil saadud auhinnaga*) hinnatava tiitli „Eestimaa Spordihing“ vääriliseks.

Rein Pajuri elu ja töö on mõjutanud mitmeid põlvkondi poksijaid, treene-reid ja spordisõpru. Mälestus temast jääb poksi- ja ajaloosõprade südameisse.

Seltsikaaslaste nimel Vello Kade

ERIK LILLO IMELINE TEEKOND

Tiit Karuks

Spordireportaaži suurmeister Erik Lillo väsis 20. mail, viis nädalat enne 81. sünnipäeva.

Sport saatis Erikut kogu tema pikal teekonnal: Tartu Ülikooli Spordiklubis, Kalevi kergejõustikukoolis, spordiseltsis Noorus, Eesti Kergejõustikuliidu peasekretäri ametis. Ja kirsina tordil: üle kolmekümne aasta Eesti Raadio sporditoimetuses – kommentaatorina, toimetuse juhina.

Üksteist olümpiat sündmuste epitsentris pluss viis raadio olümpiaatiimi liikmena Tallinnas. Palju muid tiitli- ja rahvusvahelisi võistlusi.

2004 – Kultuurkapitali aastapreemia Eesti Raadio olümpiaatiimiga, 2010 – Eesti Ringhäälingute Liidu aastaauhind Kuldmikrofon, 2024 – Kultuurkapitali spordi elutööpreemia (*pildil tänukõnet pidamas*).

Olen koos Erkaga – nii me teda toimetuses kutsusime – vahendanud maailmaspordi tipp-sündmuste toimumispaigast seitset olümpiat ja kuut kergejõustiku tiitlivõistlust. Sellest koostööst on mällu kinnistunud palju ilusaid hetki, vahest ereda imana kangastub 6. august 1992: Barcelona olümpia, imposantne Montjuici staadion, meeste 400 meetri tõkkejooksu finaali. Ameeriklane Kevin Youngi ulmeline võiduaeg 46,78, maailmarekord oli viidud uude sekundisse. Youngi rekordaeg püsis ligi 30 aastat.

Ulmeline oli ka Eesti Raadio kommentaatori Erik Lillo reportaaž sellest ajaloolisest sooritusest – tõeline reporterikunsti kõrgpilootaaž. Mu siirast vaimust väljendab tol õhtul päevikusse kirjutandu: „*Kolleeg Lillo reportaaž kannatab igas mõttes välja võrdluse Youngi jooksuga: mõlema esitus kulges tõusvas joones. Erka läks totaalselt pöördesse. No oli alles võimas soolo!*“

Erka lemmikalad olid kergejõustik, murdmaasuusatamine ja võrkpall. 75. sünnipäeval meenutas ta ERRi spordiportaali vahendusel kirkamaid hetki oma pikalt teekonnalt: „*Meeldejäävaim reportaaž oli kahtlemata meeste 15 km klassikat Salt Lake City olümpial. Veerpalu edumaa aina suurenes: 15 sekundit, 20 sekundit. See ei saa olla tõsi. Kananahk tuleb tänini ihule, kui tollele kullale mõtlen.*“

Mind jääb saatma hiljutine võimas emotsioon. Legendaarse spordipiltniku Lembit Peegli isikunäitusel Fotografiskas oli ka kaks suurepärast jäädvustust Erika Salumäe kuldsest sõidust Barcelona olümpial – üks lõpumeetrite heitlusest, teine Erikast auringil. Nende fotode foonil nonstopina Erik Lillo raadioreportaaž Erikale teise olümpiakulla toonud otsustavast heitlusest. See oli kolme suurmeistri kohtumine. Olin hetkega paigale naelutatud. Vaatasin, kuulasin, olin lummatud. Tõeline katarsis!

Tarmo Tiisler on viidanud x-faktorile, mis vormis Erik Lillost Erik Lillo: „Ma olen seda häält tundma õppinud ja kogu aeg imetlenud. Mitte ainult seda kõla ja võimu, mis oli hääle sees, aga ka seda armastust spordi ja elu vastu, mis oli hääle taga.“

See oli imeline teekond, Erka!

MEELDETULETUSEKS!

ESAS täiskogu otsusel on **2024. aastast liikmemaks 15 eurot (pensionäridel 10 eurot)**. Endiselt on liikmemaksust vabastatud 85-aastased ja vanemad. Liikmemaksu vabastus kehtib ka auliikmetele. Loomulikult liikmemaksust vabastatutel jt **pole keelatud seltsi oma panusega toetada**. Seltsi sisseastumismaks on **5 eurot**.

Täname neid, kes on liikmemaksu kenasti tasunud, aga kahjuks on mõned seltsikaaslased, kes seda esimesel poolaastal pole jõudnud teha, kuid seda viga annab ju kohe parandada, et suurele suvele muretuma tundega vastu minna.

Liikmemaksu (ja toetusi) on võimalik üle kanda Eesti Spordiajaloo Seltsi arveldusarvele nr. EE951010152001602002 SEB pangas või tuua/saata seltsi esimehele Enn Mainla (Rüütli 15, Tartu 51007, tel 56497632, E-mail: enn.mainla@gmail.com) või Tallinna osakonna liikmetel oma osakonnas Viive Reesarele (tel 59196767).

□ □ □ □ □ □ □

Täname Eesti Kultuurkapitali seltsi tegevuse toetamise eest!

□ □ □ □ □

Kasutatud ESAS ja ESOM kodulehtedel ilmunud materjale
Fotod: ESOM fotokogu, Mait Luha, Heldur Karro, Tiit Koha, Peep Kruusmaa,
Tõnu Krüünvald, Aldo Luud, Enn Mainla, Tiina Naarits-Linn, Raigo Pajula,
Jaan Roomets, Aive Urberg, Gunnar Vaidla, Jaan Vehlmann

□ □ □

Eesti Spordiajaloo Seltsi Teataja nr 114
koostas ja toimetas Enn Mainla